

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Комюніке Секретаря Європейського суду з прав людини стосовно рішення у справі «Ладент проти Польщі» («Ladent v. Poland»)

Реферативний переклад¹

У рішенні, ухваленому 18 березня 2008 року у справі «Ладент проти Польщі», Європейський суд з прав людини (далі — Суд) постановив, що:

– було порушено ч. 1 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) стосовно затримання заявника за звинуваченням у наклепі;

– було порушено ч. 1 ст. 5 Конвенції через зволікання зі звільненням заявника з-під варти;

– було порушено ч. 2 ст. 5 Конвенції, тому що заявника не було негайно поінформовано зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту та про висунуті проти нього звинувачення;

– було порушено ч. 3 ст. 5 Конвенції, оскільки не було проведено негайну судову перевірку факту законності затримання заявника².

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити п. Ладенту 10000 євро як компенсацію моральної шкоди та 346 євро на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявник Франк Ладент є громадянином Франції, народився 1972 року і мешкає у Франції. У березні 2001 року

він одружився із громадянкою Польщі. У них народилося двоє дітей. Спочатку вони жили у Польщі, а згодом, у липні 2001 року, переїхали до Франції.

У березні 2001 року власник будинку, в якому п. Ладент із дружиною винаймали помешкання, звернувся до суду зі скаргою приватного звинувачення, стверджуючи, що він зазнав від п. Ладента непристойної образи, висловленої польською мовою. Виклик до суду було надіслано п. Ладенту тоді, коли він з дружиною вже переїхав до Франції. Упродовж наступного року цей виклик залишався без відповіді.

15 липня 2002 року відповідний місцевий суд у Польщі ухвалив рішення про арешт заявника й у зв'язку з цим видав постанову про його розшук. У жовтні 2002 року суд припинив провадження у цій справі на тій підставі, що місце його перебування залишалося не встановленим.

3 січня 2002 року п. Ладента було заарештовано. Це сталося, коли він перетинав кордон між Польщею та Німеччиною, повертаючись після відпустки, проведеної у Польщі, додому до Франції. Його було відразу допитано. Однак він не міг зрозуміти, про що йшлося, і відмовився підписувати будь-які документи. Заявник стверджував, що йому було відмовлено в усіх клопотаннях, які він переказував через свою дружину, а саме: прохання про надання можливості скontaktувати з посольством Франції, клопотання про отримання допомоги від перекладача чи адвоката.

9 січня після того, як у справі п. Ладента було призначено адвоката, він

¹ Тут і далі реферативний переклад з англійської мови та опрацювання комюніке Секретаря суду здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПРН України П. М. Рабіновичем, М. Ю. Пришляк і Т. І. Дудаш.

² Рішення стане остаточним відповідно до вимог ч. 2 ст. 44 Конвенції, оскільки воно може бути предметом перегляду (Прим. перекладачів)

разом із захисником подали заяву про звільнення та скаргу на постанову про затримання. У скарзі зазначалося, що хоча заявник і залишив Польщу, переїхавши на постійне місце проживання до Франції, виклики до суду продовжували надходити на його стару адресу у Польщі. Тому захисник п. Ладента наполягав на тому, що його підзахисному не було нічого відомо про кримінальне провадження та про справу приватного звинувачення проти нього.

10 січня 2003 року суд ухвалив рішення про звільнення заявника з-під варти, однак заборонив йому залишати країну до завершення розслідування. Проте адміністрація ізолятора, в якому тримався заявник, відмовилася його звільнити, оскільки замість оригіналу судової постанови про звільнення отримала факсимільну копію цього документа. Зрештою заявника таки було звільнено. Це сталося за три дні — 13 січня 2003 року. Заявник стверджував, що дізнався про зміст обвинувачення тільки у день звільнення його з-під варти.

17 січня 2003 року суд скасував запобіжний захід у вигляді заборони на виїзд з країни.

У лютому 2003 року депутат парламенту Польщі від м. Кракова п. Вассерман звернувся з листом до голови Апеляційного суду м. Кракова, запитуючи про причини арешту та тримання заявника під вартою. У листі від 28 лютого 2003 року голова суду повідомив депутата про те, що справа заявника була вивчена ретельно і перебуває на стадії адміністративного перегляду під головуванням заступника голови Регіонального суду м. Кракова. Також у листі повідомлялося про серйозну помилку, допущену місцевим судом. Вона полягала у необґрунтованому припущенні суду про те, що заявник бажатиме уникнути правосуддя.

У січні 2003 року п. Ладент із сім'єю повернувся до Франції. У січні 2005 року було ухвалено рішення про виправдання заявника за звинуваченням у наклепі.

Зміст рішення Суду

Спираючись на ст. 5 Конвенції, заявник скаржився на незаконність свого затримання.

Суд зауважив, що місцевий суд зрештою погодився із клопотанням захисника п. Ладента та скасував запобіжний захід у вигляді взяття під варту, замінивши його заборобою на виїзд з країни. Суд надав особливого значення інформації від голови Апеляційного суду м. Кракова. У зв'язку з цим Суд відзначив, що Уряд навіть погодився з тим, що місцевий суд допустив помилкове припущення стосовно можливості ухилення заявника від правосуддя. На підставі цього Суд дійшов висновку, що національний суд виявився неспроможним правильно застосувати законодавство у справі заявника. А отже, заявника було позбавлено свободи не відповідно до «процедури, встановленої законом». Більше того, Суд визнав, що тримання заявника під вартою було свавільним. Рішення місцевого суду про обрання до заявника такого запобіжного заходу, як взяття під варту, було очевидно необґрунтованим. Адже заявника не було належним чином заздлегідь сповіщено про порушення справи щодо нього. Суд, крім того, дійшов висновку про те, що арешт заявника не можна вважати заходом, пропорційним для цілей забезпечення належного проведення розслідування, також і з огляду на малозначність правопорушення, яке заявник, як припускалося, вчинив.

Тому Суд одностайно постановив про порушення ч. 1 ст. 5 Конвенції.

Стосовно скарги на невчасне звільнення заявника з-під варти Суд відзначив, що адміністративні формальності процедури звільнення могли бути і повинні були проведені швидше. Тому Суд визнав порушення ч. 1 ст. 5 Конвенції й у цьому аспекті.

Суд також постановив про порушення ч. 2 ст. 5 Конвенції, яке полягало у нездійсненні негайного повідомлення заявника зрозумілою для нього мовою про підстави арешту та про висунуті проти нього обвинувачення.

Суд, нарешті, визнав порушення ч. 3 ст. 5 Конвенції з огляду на те, що після затримання заявника не було негайно проведено судову перевірку законності.

**Комюніке Секретаря Європейського суду з прав людини
стосовно рішень у справах
«Емін та інші проти Греції»
та «Туркікі Еносі Ксантіс та інші проти Греції»
(«Emin and others v. Greece»
and «Tourkiki Enosi Xanthis and others v. Greece»)**

Реферативний переклад

У рішеннях, ухвалених 27 березня 2008 року у справах «Емін та інші проти Греції» та «Туркікі Еносі Ксантіс та інші проти Греції», Європейський суд з прав людини (далі — Суд) постановив, що:

– було порушено ст. 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) стосовно об'єднань, заснованих членами мусульманської общини м. Західний Трас (Греція);

– було порушено ч. 1 ст. 6 Конвенції стосовно п. Туркікі Еносі Ксантіса та інших¹.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд дійшов висновку, що сам факт визнання порушення є достатньою компенсацією моральної шкоди, якої зазнали заявники у справі «Емін та інші проти Греції». У справі «Туркікі Еносі Ксантіс та інші проти Греції» Суд призначив сплатити заявникам 8000 євро на відшкодування моральної шкоди.

Обставини справи «Емін та інші проти Греції»

Сім заявників — Хуліа Емін, Аїс Галіп, Феріст Девітсіглу, Медіа Бекіроглу, Аїс Молла Ісмаїль, Емін Мехмет Ахмет та Гулсен Мемет є громадянами Греції, мешкають у м. Родопі (Греція).

У березні 2001 року вони разом із іншими жінками заснували «Культурну асоціацію турецьких жінок регіону Родопі». Відповідно до статуту цілями цієї організації були: «створення місця для проведення зібрань жінок регіону Родопі», а також «діяльність, спрямована на суспільне, моральне та духовне

піднесення товариства та встановлення зв'язків сестринства між його членами».

У червні 2001 року суд відмовив заявникам у реєстрації їх об'єднання на тій підставі, що назва організації може викликати у громадськості помилкове враження щодо походження її членів. У січні 2003 року апеляційний суд підтримав це рішення, відзначивши, що відповідно до Лозаннської угоди у регіоні Західного Трасу офіційно визнавалась лише мусульманська, а не турецька меншина. Тому цей суд додав, що назва організації та окремі положення її статуту суперечили державній політиці. У квітні 2005 року була відхилена скарга заявників з мотивів права.

Обставини справи «Туркікі Еносі Ксантіс та інші проти Греції»

Заявниками у цій справі є два об'єднання — «Туркікі Еносі Ксантіс» та «Гурт випускників вищих шкіл, представників меншини Західного Трасу», а також вісім приватних осіб громадян Греції — Галіп Галіп, Ахмет Мехмет, Охран Хатсібрайм, Ахмет Файкоглу, Біроль Акіфоглу, Лутфі Ніхатоглу, Хусну Сердарзаде, Рассім Хінт.

Перша організація-заявник, що називалася спочатку «Дім турецької молоді Ксанті», була заснована у 1927 році. Статутні цілі організації визначились як збереження та поширення культури турків Західного Трасу і створення зв'язків дружби та солідарності між ними.

У 1936 році цій організації було дозволено змінити свою назву на іншу — «Турецьке об'єднання Ксанті». Однак 1983 року було ухвалено рішення, котре заборонило організації використовувати слово «турецьке» на будь-якому документі, печатці чи штампі.

У березні 1986 року суди ухвалили рішення про розпуск організації на

¹ Рішення стане остаточним відповідно до вимог ч. 2 ст. 44 Конвенції, оскільки воно може бути предметом перегляду (Прим. перекладачів)

тій підставі, що її статут суперечив державній політиці. У січні 2002 року це рішення було підтримане апеляційним судом м. Трас. Цей суд зазначив, зокрема, що діяльність організації не узгоджувалася із положеннями Лозаннської угоди. Також суд згадав про окремих членів організації, котрі поширювали інформацію про те, що мусульманська меншина «зазнає серйозного гноблення». Суд також несхвально відзначив участь голови об'єднання у конференціях, організованих турецькою владою, та опублікування ним листа про становище турків Західного Трасу в турецькій газеті. У квітні 2002 року організація оскаржила згадане рішення з мотивів права. Тоді ж на підтримку організації виступили дев'ять інших заявників, долучившись до судового процесу. Втім у лютому 2005 року в задоволенні скарги було остаточно відмовлено.

Зміст рішення Суду у справі «Емін та інші проти Греції»

Спираючись на ст. 11 Конвенції (свобода зібрань та об'єднання) та ст. 14 Конвенції (забрана дискримінації), заявники скаржились на відмову влади зареєструвати їх організацію.

Суд висловив своє несхвалення того, що національні суди зробили висновок про небезпечність об'єднання для державної політики, покладаючись лише на саму його назву, котра формулювалася як «Культурне об'єднання турецьких жінок регіону Родопі». Суд відзначив, що сама ця обставина не викривала реальні наміри заявників, адже через відмову у реєстрації об'єднання не отримало шансу розпочати свою практичну діяльність. Суд при цьому нагадав, що правила допустимості, належності і достатності доказів є предметом регулювання національного закону, а оцінювання доказів належить, головним чином, до повноважень національних судів.

Далі суд зазначив, що: навіть якщо припустити, нібито метою об'єднання було пропагування ідеї про наявність турецької меншини у Греції, така діяльність не могла становити загрозу для демократичного суспільства. Адже у статуті організації не було жодного по-

ложення, яке вказувало б на те, що її члени допускали можливість застосування насильства, антидемократичних чи антиконституційних заходів. Суд далі відзначив, що національні суди могли б розпустити організацію, якби виявилось, що вона діє всупереч закону чи спрямована насправді на досягнення інших цілей, аніж ті, що задекларовані у статуті. Тому Суд постановив про порушення ст. 11 Конвенції.

Зміст рішення Суду у справі «Туркікі Енозі Ксантіс та інші проти Греції»

Спираючись на ст. 11 та 14 Конвенції, заявники оскаржували розпуск державою їхньої організації. Вони також стверджували про надмірну тривалість провадження у їх справі, зазначаючи про порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Суд відразу на початку оцінив розпуск організації як доволі радикальний захід. Суд відзначив, що майже півстоліття організація діяла без перешкод. Більше того, ані в назві організації, ані в тексті її статуту національні суди не виявили елементів, які могли розглядатися як несумісні з державною політикою.

Навіть якщо припустити, що справжньою метою організації було пропагування ідеї про наявність турецької меншини у Греції, така діяльність не могла становити загрозу для демократичного суспільства. Суд нагадав, що наявність етнічних меншин та різноманітних культур у країні є історичним фактом, який демократичне суспільство має толерантно сприймати, а краще їх підтримувати та захищати, як до цього закликають принципи міжнародного права.

Суд також встановив, що із доказів, котрі були в розпорядженні апеляційного суду, не можна було зробити висновок, що організація займалася діяльністю, протилежною до проголошених цілей. Крім того, жодні факти не вказували на те, що голова чи члени організації закликали до насильства, непокори чи інших форм заперечення демократичних принципів. Суд дійшов висновку про те, що свобода об'єднання охоплює право кожного виражати законним чином погляди щодо своєї етнічної ідентичності.

Незважаючи на неприйнятність та шокуючий характер певних поглядів чи висловлювань для влади, вони не повинні, безумовно, розглядатися як загроза для державного ладу та територіальної цілісності країни. Тому Суд постановив, що було порушено ст. 11 Конвенції.

Суд встановив, що провадження у справі тривало понад 21 рік. Зваживши обставини справи, Суд дійшов виснов-

ку, що така тривалість була надмірною і порушувала вимогу про «розгляд справи упродовж розумного строку». Тому Суд постановив, що було порушено ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Стосовно обидвох справ Суд вирішив, що не було необхідності розглядати окремо скаргу заявників на порушення ст. 14 Конвенції, взятої у поєднанні зі ст. 11 Конвенції.

**Комюніке Секретаря Європейського суду з прав людини
стосовно рішення у справі
«Будаєва та інші проти Росії»
(«Budaeva and others v. Russia»)**

Реферативний переклад

У рішенні, ухваленому 20 березня 2008 року у справі «Будаєва та інші проти Росії», Європейський суд з прав людини (далі — Суд) постановив, що:

– було порушено ст. 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція), яке виявилось у неспроможності влади захистити життя Володимира Будаєва, інших заявників — мешканців м. Тирнауз від зсуву мулу, котрий зруйнував містечко у липні 2000 року;

– було порушено ст. 2 Конвенції, що виявилось у неналежному розслідуванні обставин стихійного лиха;

– не було порушено ст. 1 Першого протоколу до Конвенції;

– не було порушено ст. 13 Конвенції, взяту у поєднанні зі ст. 1 Першого протоколу до Конвенції¹.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити як компенсацію моральної шкоди 30000 євро Калімі Будаєвій, 15000 євро Фатімі Атмурзаєвій та по 10000 євро усім іншим заявникам.

Обставини справи

Заявники Каліма Будаєва, 1961 р. н., Фатіма Атмурзаєва, 1963 р. н., Рая Шогенова, 1953 р. н., Ніна Хохлова, 1955

р. н., Андрій Шишкін, 1958 р. н. та Ірина Шишкіна, 1955 р. н., є громадянами Росії. За винятком п. Шогенової, котра проживає у м. Нальчику, усі заявники мешкають у м. Тирнауз, що прилягає до г. Ельбрус і знаходиться у Республіці Кабардино-Балкарія (Росія).

Справа стосується скарг на те, що органи влади виявилися неспроможними вжити попереджувальних заходів з огляду на високу імовірність зсуву мулу та уламків гірських порід, який зрештою таки стався у липні 2000 року. Також оскаржувалось те, що органи влади не попередили населення, не провели належну евакуацію, не надали надзвичайної невідкладної допомоги і не провели належне розслідування причин катастрофи.

Офіційні дані свідчать про те, що зсуви мулу трапляються щороку, починаючи з 1937 року, особливо улітку.

18 липня 2000 року біля 11 години потік мулу та уламків гірських порід нахлинув на м. Тирнауз та затопив його населену частину. Відповідно до свідчень заявників, від влади не надійшло жодних офіційних попереджень про імовірність такої катастрофи. Тому заявникам ледве вдалося утекти. Під час спроби врятуватись Фатіма Атмурзаєва та її дочка були захоплені потоком, а відтак зазнали тяжких тілесних ушкоджень. Як

¹Рішення стане остаточним відповідно до вимог ч. 2 ст. 44 Конвенції, оскільки воно може бути предметом перегляду (Прим. перекладачів).

тільки потік нахлинув, із гучномовців зазвучали сигнали тривоги. Попри це заявники стверджують, що компетентні рятівники чи бригади надзвичайної допомоги так і не з'явилися на місці трагедії. Уранці 19 липня 2000 року рівень мулу впав. І деякі мешканці, серед яких була і Каліма Будаєва з сім'єю, повернулися до своїх домівок. Ніхто не перешкодив поверненню заявників: ані працівники міліції, ані службовці міністерства надзвичайних ситуацій. Заявники не знали про наказ евакуюватись.

О першій годині наступного дня ще більший потік мулу нахлинув на місто. Пані Будаєвій та її старшому сину вдалося втекти. Її молодшого сина було врятовано, однак, будучи захопленим потоком, він зазнав серйозних ушкоджень спина та хребта. Чоловік п. Будаєвої, котрий намагався допомогти батькам дружини, потрапив під уламки дому, в якому вони жили, коли той почав руйнуватися під силою потоку. Він загинув.

Упродовж наступних днів місто потерпіло від ще кількох потужних зсувів. Внаслідок цього вісім осіб загинуло — вони були офіційно оголошені померлими. Заявники повідомили, що ще 19 осіб залишаються незнайденими.

Заявники стверджують, що їх будинки та майно були зруйновані. Зараз заявники змушені проживати в істотно гірших умовах, до того ж їх здоров'я серйозно погіршилося. У деяких заявників виникла депресія. Отож, вони потребували психіатричного чи неврологічного лікування.

Відповідно до даних Уряду, потужні зсуви мулу, які сталися, не могли бути ані спрогнозовані, ані стримані. Відразу після першої хвилі зсувів 18 липня 2000 року влада оголосила надзвичайний стан та термінову евакуацію населення Тирнаузу. Місцеві посадовці та працівники міліції безпосередньо телефонували мешканцям, аби повідомити про стихійне лихо, та пропонували свою допомогу в евакуації старших та немічних людей. До того ж місто об'їжджали міліцейські машини, з яких через гучномовці лунали заклики до термінової евакуації. Уряд наполягав, що ті меш-

канці, котрі повернулися до своїх домівок, вчинили так всупереч наказу про евакуацію. Усі необхідні заходи були вжиті для порятунку жертв, для переселення мешканців та надання їм першочергової допомоги і предметів першої необхідності.

3 серпня 2000 року прокуратура Ельбрусського району вирішила не порушувати кримінальну справу ані у зв'язку зі стихійним лихом, ані за фактом смерті В. Будаєва. Було визнано, що В. Будаєв загинув внаслідок нещасного випадку.

Відповідно до рішення Уряду Республіки Кабардино-Балкарія від 12 серпня 2000 року усім мешканцям м. Тирнауз гарантувалося безоплатне надання іншого житла та виплата разової допомоги у розмірі 13200 рублів (приблизно 530 євро).

Заявники звернулися із позовом про компенсацію. Їм було відмовлено на тій підставі, що органи влади вжили усіх можливих заходів для пом'якшення ризиків стихійного лиха. До того ж суди визнали, що місцеве населення було повідомлено через пресу про імовірність зсувів.

Заявники не погодилися з такими висновками. Вони звинувачували владу у трьох головних недоліках функціонування системи захисту міста від природних ризиків. Передусім вони вказували на те, що місцева влада не підтримувала відповідні інженерні захисні споруди у належному стані, а саме не поремонтувала мулостримуючу дамбу після того, як вона була зруйнована у 1999 році, та не очищувала мулоколектор, котрий переповнився уламками гірських порід та різним сміттям. По-друге, заявники оскаржили неналежність офіційного попередження. Адже належне попередження могло би завадити нещасним випадкам, застерегти масову паніку. По-третє, заявники скаржилися на відсутність розслідування стосовно ефективності дій влади попередньо та під час стихійного лиха.

На підтримання своєї позиції заявники подали документи, котрі підтверджували факт непередання до місце-

вого бюджету коштів на проведення ремонтних робіт, необхідність у яких виникла після зсуву 1999 року; офіційні листи-попередження від експертів Гірничого інституту (державної установи, призначеної для моніторингу погодних ризиків у високогірних районах) про неминучу загрозу нової катастрофи (листи надсилались компетентним органам у період від 30 серпня 1999 року до 7 липня 2000 року) та газетні статті з цієї теми, зокрема ту, що містила інтерв'ю з експертом, котрий звинувачував владу у «волаючій безвідповідальності». В офіційних листах-попередженнях експерти наполягали на необхідності ремонту мулострімуючої дамби та облаштуванні посту спостереження для полегшення евакуації людей на випадок чергового зсуву. Останній лист містив орієнтовний перелік конкретних негативних наслідків, які, за твердженням спеціалістів, могли настати у разі невиконання рекомендованих заходів.

Зміст рішення Суду

Спираючись на ст. 2, 8, 13 Конвенції та ст. 1 Першого Протоколу до Конвенції, заявники скаржились на неспроможність влади пом'якшити наслідки стихійного лиха, що сталося у липні 2000 року. Заявники наполягали, що саме влада відповідальна за виникнення загрози для їх життя, за смерть В. Будаєва та за зруйнування їхнього житла. Також, зазначаючи про порушення ст. 2 Конвенції, заявники скаржились на не проведення державою розслідування обставин стихійного лиха.

Не було предметом спору те, що м. Тирнауз знаходиться у зоні підвищеної небезпеки з огляду на можливість зсувів мулу у літню пору. А тому обидві сторони, вочевидь, могли передбачити імовірність зсуву у літку 2000 року, особливо зважаючи на існування різних спеціалізованих установ щодо захисту регіону від згаданого стихійного лиха. Втім сторони розійшлися в оцінках спроможності влади передбачити, що імовірний зсув 2000 року призведе до більшої руйнації, аніж це було зазвичай.

Суд відзначив, що ще у 1999 році місцева влада отримала чимало попе-

реджень про імовірність великомасштабного зсуву. Безумовно органи знали про те, що будь-який зсув, незалежно від його масштабів, призведе до руйнівних наслідків через непоремтованість захисної інфраструктури міста. Те, що мало бути виконано, і нагальність цього виконання були очевидними для влади. Уряд так і не пояснив, чому відповідні заходи проведені не були. Спираючись на подані заявниками докази того, що кошти, необхідні для ремонту відповідної інфраструктури, не були передані району, Суд дозволив собі припустити, що компетентні законодавчі структури та бюджетні органи не надали відповідним клопотанням належного значення.

Зважаючи на ці обставини, органи влади передусім мали визнати високу імовірність настання чергового зсуву та вжити усіх необхідних практичних заходів для гарантування безпеки місцевого населення. Вони, зокрема, мали здійснити належне попередження людей про загрозу лиха та облаштувати спеціалізовані пункти на випадок надзвичайної евакуації.

Натомість сигнал тривоги почав транслюватися лише після того, як 18 липня 2000 року перша хвиля зсуву нахлинула на місто. На цьому факті непохитно наполягали заявники, зрештою його підтвердив і Уряд. До того ж свідчення очевидців, представлені заявниками, свідчили про те, що навіть наступного дня, 19 липня, не було жодних видимих ознак дії наказу про евакуацію. З огляду на те, що Уряд не пояснив, як відповідний наказ було оприлюднено чи іншим чином введено в дію, Суд припустив, що населення не було належним чином поінформовано про нього.

Більше того, незважаючи на настійні наполягання Гірничого інституту, пости тимчасового спостереження так і не були встановлені. А це означало, що відповідні органи були нездатні оцінити точний час, силу та тривалість зсуву. Відтак вони виявилися неспроможними задалегідь належно попередити населення про загрозу чи забезпечити ефективне виконання наказу про евакуацію.

І насамкінець Суд відзначив, що Уряд не надав жодної інформації про планування державою інших кроків заради вирішення проблеми безпеки населення, зокрема нічого не було повідомлено про законотворчу роботу у цьому напрямку, про заходи щодо планування землеустрою чи проектування інших специфічних засобів безпеки. Подання Уряду стосувалися винятково мулостримуючої дамби та мулоколектора, які, як встановив Суд, не утримувалися у належному стані. Зрештою факти вказували на те, що органи влади не спромоглися вжити жодних заходів, допоки зсув не стався.

Суд дійшов висновку про те, що немає виправдання того, що влада не здійснила ані належних заходів із землеустрою, ані інших спеціальних заходів стосовно зони підвищеної небезпеки, якою було м. Тирнауз, задля нейтралізації очевидного ризику для життя мешканців міста, зокрема заявників.

Більше того, Суд визнав, що серйозні адміністративні упущення, котрі завадили здійсненню відповідних заходів, призвели до смерті Володимира Будаєва та до тілесних ушкоджень його дружини, Фатіми Атмерзаєвої та членів її родини. Отож, Суд постановив, що компетентні органи не виконали свій обов'язок із впровадження законодавчої та адміністративної схеми, котра слугувала б надійним засобом відвернення ризику для життя людей. А отже, вони порушили ст. 2 Конвенції.

За наслідками дослідчої перевірки прокуратура вирішила не порушувати кримінальну справу у зв'язку з обставинами смерті Володимира Будаєва. Перевірка стосувалася з'ясування лише безпосередніх причин смерті і не сягнула вивчення умов безпеки та відповідальності компетентних органів за їх дотримання. Не стали також ці питання предметом будь-якого іншого розслідування (кримінального, адміністративного чи технічного). Адже жодних дій не було вчинено з метою перевірки численних тверджень заявників про неналежність утримання мулостримуючої інфраструктури та скарг на невстановлення відповідальними органами системи попередження.

Крім цього, заявники зіштовхнулися із беззастережною відмовою судів у задоволенні своїх позовів про компенсацію шкоди. Рішення про відмову були мотивовані неспроможністю заявників довести, що саме недбалість держави могла породити такі наслідки, які перевищили ті, які є неминучими для стихійного лиха. Втім відповідь на це питання могла бути отримана тільки завдяки комплексному експертному дослідженню та встановленню фактів, до яких мали доступ лише компетентні органи. Отож, заявники були поставлені перед вимогою подати докази, які вони не могли зібрати.

У будь-якому разі суди не скористалися повною мірою своїми повноваженнями задля встановлення обставин цієї події. Вони не проявили ініціативу щодо виклику свідків чи залучення експертів. Опір судів встановленню фактів був особливо не виправданим з огляду на ті матеріали, котрі представили заявники. Адже деякі матеріали вочевидь свідчили про те, що занепокоєння заявників поділяли й окремі державні службовці.

Тому Суд дійшов висновку, що питання про відповідальність держави за те, що трапилося у м. Тирнауз, не стало, по суті, ані предметом кримінального розслідування, ані об'єктом адміністративного вивчення. Тому і в цьому аспекті справи було порушено ст. 2 Конвенції.

Сторони погодилися стосовно того, що заявники були законними власниками майна, зруйнованого внаслідок зсуву у липні 2000 року. Вони також зійшлися у тому, що було незрозуміло, якою мірою належне утримання захисної інфраструктури могло применшити винятково потужну дію зсувів, що тоді трапились. Також не було доведено і те, що функціонування системи попередження могло завадити руйнуванню майна та житла заявників. Тому шкоду, заподіяну зсувом, не можна було беззастережно обумовити недбалістю держави.

До того ж обов'язок держави захищати приватну власність не може розглядатися рівноцінним її обов'язку компенсувати повну ринкову вартість зруйнованого майна. Суд прийняв невдоволення заявників розміром державної компенсації.

Однак Суд відзначив, що такий розмір має визначитися з урахуванням низки факторів, зокрема тяжкості ситуації, кількості потерпілих, економічних, соціальних та інших обставин, пов'язаних із призначенням допомоги у випадку настання надзвичайної ситуації.

Зважаючи на ці аспекти, Суд дійшов висновку про те, що розмір допомоги, призначеної заявникам на облаштування нового житла, не був вочевидь непропорційним до вартості втраченого ними майна. Беручи до уваги кількість потерпілих та загальний розмір компенсації, що мав бути виплачений, Суд відзначив, що сума у розмірі 13200 рублів, призначена для компенсації витрат господарського майна кожній сім'ї окремо, була справедливою. Виплата допомоги здійснювалася відразу — без тривалих процедур та необхідності доводити реальні збитки. Суд також дійшов висновку, що умови, в яких заявники отримували компенсацію, не стали для них

непропорційним тягарем. Тому Суд постановив, що порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції не було.

З огляду на свої висновки стосовно ст. 1 Першого протоколу до Конвенції Суд визнав, що відмова національних судів задовольнити позови заявників про додаткове відшкодування збитків не була безпідставною чи свавільною. Суд не виявив жодних інших причин для висновку про те, що згадане цивільне провадження могло бути неефективним засобом правового захисту. Тому Суд постановив, що не було порушено ст. 13 Конвенції, взяту у поєднанні зі ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.

Суд вирішив, що не виникало окремого питання щодо порушення ст. 2 чи ст. 8 Конвенції, взятих у поєднанні зі ст. 13 Конвенції.

Суд також дійшов висновку, що не було необхідності розглядати окремо скаргу стосовно порушення ст. 8 Конвенції.

**Комюніке Секретаря Європейського суду з прав людини
стосовно рішення у справі
«Дзеладінов та інші проти колишньої Республіки Македонія
у складі Югославії
(Dzeladinov and others v. the Former Yugoslav Republic of Macedonia)**

Реферативний переклад

У рішенні, ухваленому 10 квітня 2008 року у справі «Дзеладінов та інші проти колишньої Республіки Македонія в складі Югославії», Європейський суд з прав людини (далі — Суд) постановив, що:

– не було порушено ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) стосовно стверджуваного заявниками неналежного поведіння поліції з ними;

– було порушення ст. 3 Конвенції стосовно непроведення достатньо ефективного розслідування щодо скарг заявників на неналежне поведіння¹.

¹ Рішення стане остаточним відповідно до вимог ч. 2 ст. 44 Конвенції, оскільки воно може бути предметом перегляду (Прим. перекладачів).

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити кожному заявнику по 3000 євро як компенсацію моральної шкоди та 2000 євро їм усім на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявники Амді Дзеладінов, 1975 р. н., Дудзіхан Камілов, 1966 р. н., Ремзі Дурмізова, 1977 р. н., Дагістан Алілов, 1977 р. н., Мефаїл Асановські, 1966 р. н., є громадянами Македонії і мешкають у м. Стіп. Вони за національністю є ромами.

Справа стосується скарг заявників на те, що вони зазнали кривди від поліції після перепалки, що зчинилася під час святкування у ресторані.

За показаннями заявників, 2 серпня 1998 року близько півночі група ромсь-

ких чоловіків, котрі вийшли з ресторану, втягнулися у бійку з З. С. — поліцейським спортивним інструктором, котрий до того ж був чемпіоном з рукопашної боротьби. З. С. відразу викликав інших поліцейських. На місце події прибуло десять правоохоронців, які почали завдавати ударів людям з ресторану. Заявники, зокрема, відзначали, що зазнали численних стусанів та ударів гумовими палицями. Пані Дурмісова була на той час на сьомому місяці вагітності. Після інциденту вона зажадала медичного огляду, однак лікарі відмовились його провести, як тільки дізналися, що жінка брала участь у перепалці з працівниками поліції, і провели огляд лише згодом. Пана Камілова, п. Алілова та п. Асановські доставили до поліцейського відділку, де, як вони стверджували, їх продовжили бити. Пан Дзеладінов свідчив про те, що наступного дня з огляду на офіційний виклик сам пішов до згаданого поліцейського відділення. Він розповів, що там на нього напали шестеро поліцейських і почали завдавати стусанів та ударів дубинкою, приклавши йому до скроні пістолет. Заявники подали до Суду фотографії синців на їхніх головах, спинах та стегнах. Вони також стверджували, що їм відмовили у наданні медичної допомоги через те, що вони не змогли заплатити. Окремі заявники також розповідали про те, що працівники поліції ображали їх словесно, вважаючи на їх ромське походження.

За версією Уряду, після виклику поліції на місце події прибуло троє поліцейських. З. С. поскаржився на те, що п. Дзеладінов напав на нього. Правоохоронці спробували заарештувати п. Дзеладінова, однак у цьому їм перешкодила численна група ромів (близько 80 осіб). Було викликано на допомогу ще п'ять поліцейських. Тоді, коли люди розпочали жбурляти камінням, пляшками та іншими предметами, правоохоронці змушені були зробити кілька пострілів. Незважаючи на попередження, натовп продовжував бунтувати. Тоді для заспокоєння протестантів поліція вдалася до застосування дубинок. Пана Камілова та п. Азановські було заарештовано та

доправлено до поліцейського відділку. Їх допитали і відпустили, оскільки встановили, що вони не брали участь у нападі на З. С. Жодної сили у поліцейському відділку до них не застосовували. Відповідно до медичних записів, зроблених того дня у місцевій лікарні, лише дві особи звернулися по допомогу із легкими тілесними ушкодженнями. Це були два працівники поліції. Жодна інша людина, котра брала участь у сутичці, не зверталась до лікарні. За винятком вагітної жінки, яку доправила до лікарні карета «швидкої допомоги», що прибула на виклик потерпілої. Було проведено огляд жінки, який, втім, не виявив жодних ушкоджень матері чи плоду.

У серпні 1998 року заявники звернулися із заявою про порушення кримінальної справи за фактом неналежного поведіння з боку працівників поліції. На підтвердження своїх скарг вони подали фотографії, письмові твердження та медичні довідки. Однак заявників так і не повідомили, яким чином прокуратура відреагувала на їх подання, зокрема, чи було порушено кримінальну справу.

Зміст рішення Суду

Заявники стверджували, що після сутички у ресторані їх було піддано тортурам працівниками поліції. Також вони скаржились на те, що держава виявилася неспроможною розслідувати їхні скарги. Вони зазначали про порушення ст. 3 та ст. 13 Конвенції.

Суд визнав як безспірний факт те, що окремі заявники брали участь у бійці з З. С. Подані заявниками фотографії демонстрували тілесні ушкодження на їх тілах. Однак не існувало жодної медичної довідки, на підставі якої можна було б встановити причини цих ушкоджень.

Уряд стверджував, що застосування сили було цілком необхідне, виправданим та пропорційним. Втім, на думку Суду, заслуговує на увагу той факт, що проти заявників не було висунуто жодних звинувачень за фактом їх хуліганства чи непокори.

Суд звернув увагу на суперечності у свідченнях та на відсутність переконливих доказів того, що заявники зазнали ушкоджень за відповідних обставин.

З огляду на це Суд не виявив достатнього підґрунтя для підтвердження скарг заявників на неналежне поведження з ними. Крім цього, Суду не вдалося встановити, чи була надмірною сила, застосована поліцією проти протестантів. Суд зауважив, що заявники стверджували про порушення ст. 3 Конвенції, яке виявилось у факті відмови надати їм безоплатну медичну допомогу. З цього приводу Суд відзначив, що він не знайшов підтвердженнь факту отримання заявниками таких ушкоджень, стосовно яких відмова їх безплатного лікування могла вважатися порушенням ст. 3 Конвенції. Тому Суд дійшов висновку про те, що у справі не було достатніх доказів для визнання порушення ст. 3 Конвенції з огляду на неналежне поведження із заявниками.

Суд відзначив, що скарга на грубе поведження з боку поліцейських була подана заявниками через дев'ять днів після інциденту. До неї були додані фотографії та висновки медиків. Ця скарга викликала щонайменше виправдані

підозри у тому, що ушкодження могли бути заподіяні поліцейськими. А це, зі свого боку, мало призвести до розслідування. Отож, прокурор був зобов'язаний розпочати слідство. Однак він не вжив жодних заходів для віднайдення доказів, які могли б підтвердити чи спростувати скарги заявників.

До того ж бездіяльність прокурора завадила заявникам взяти на себе представництво інтересів інших потерпілих у справі, а також ініціювати конкретні заходи, здійснення яких було можливим лише в умовах офіційного розслідування. До нинішнього дня заявники перебувають у стані такої невизначеності, оскільки прокурор і досі не ухвалив офіційного рішення про відмову у порушенні кримінальної справи.

Отож, Суд визнав порушення ст. 3 Конвенції стосовно факту відсутності розслідування скарги заявників про неналежне з ними поведження.

Суд вирішив, що не виникало окремого питання про застосування ст. 13 Конвенції.

**Комюніке Секретаря Європейського суду з прав людини
стосовно рішення Великої палати у справі
«Бурден проти Сполученого Королівства»
(«Burden v. United Kingdom»)**

Реферативний переклад

У рішенні, ухваленому 29 квітня 2008 року у справі «Бурден проти Сполученого Королівства», Європейський суд з прав людини (далі — Суд) постановив, що

– не було порушення ст. 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція), взятої у поєднанні зі ст. 1 Першого протоколу до Конвенції¹.

Обставини справи

Заявники Джеймс Бурден, 1918 р. н., та Сібіл Бурден, 1925 р. н., є громадянами Сполученого Королівства. Вони — рідні сестри, мешкають у м. Марлборо.

Усе своє життя сестри жили разом. Останні тридцять років вони мешкали у будинку, збудованому на землі, успадкованій від батьків. Сестри зробили заповіт на користь одна одної.

Досягнувши похилого віку, вони почали турбуватися з приводу того, що якби одна з них померла, іншій довелося би продати цей будинок, аби сплатити податок на спадщину. Відповідно до Закону від 1984 року податок на спадщину становить 40 % вартості успадкованого майна. Така податкова ставка застосовується до будь-якого майна, вартість якого перевищує 300 000 фунтів стерлінгів (442 994 євро) станом на 2007–2008 податковий рік.

¹ Рішення є остаточним відповідно до вимог ч. 1 ст. 44 Конвенції (Прим. перекладачів).

З іншого боку, цей податок не застосовується до спадкування у разі смерті одного з подружжя чи «цивільного партнера». Поняття «цивільний партнер» було запроваджено Законом 2004 року «Про цивільне партнерство», і воно вживається також і щодо одностатевих пар, однак не поширюється на членів однієї родини, котрі мешкають разом.

Зміст рішення Суду

Заявниці стверджували, що у разі смерті однієї з них другій доведеться зіштовхнутися зі сплатою високого податку на спадщину. Однак, з іншого боку, від сплати такого податку звільняється той з подружжя, хто залишається після смерті іншого, а також особа у разі смерті її цивільного партнера. Вони зазначали про порушення ст. 14 Конвенції, взятої у поєднанні зі ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.

Суд спочатку відповів на питання про те, чи заявниці мали право стверджувати, що можуть вважатися потерпілими від порушення Конвенції. Суд відзначив, що, зважаючи на обставини ситуації, а саме: вік заявниць, зміст заповітів та вартість майна, що знаходиться у власності заявниць, вони можуть вважатися потерпілими від можливого порушення. Адже вони перебувають під реальною загрозою необхідності сплати у близькому майбутньому високого податку на спадщину. Тому їх можна вважати потерпілими від можливого дискримінаційного ставлення.

Уряд стверджував, що заявниці не вичерпали усі необхідні засоби правового захисту. Вони не звернулися до національного суду із заявою про визнання відповідного законодавчого положення таким, що суперечить вимогам Конвенції. Натомість Суд відповів, що відповідно до Закону «Про права людини» особа може звертатися із таким твердженням до суду. Однак у випадку визнання Судом невідповідності певних норм вимогам Конвенції немає механізму обов'язкового впровадження рішення суду у практику. Адже у відповідь на зазначене рішення, відповідно до

Закону «Про права людини», належний міністр Уряду може на свій розсуд (але не зобов'язаний) вжити заходів до виправлення відповідного положення або через ухвалення наказу, або через внесення відповідної законодавчої ініціативи до парламенту. Суд припустив, що, цілком імовірно, вже у близькому майбутньому буде запроваджений механізм обов'язкового виконання судового рішення про невідповідність певного нормативного положення вимогам Конвенції. Власне у цьому разі заявники могли би бути зобов'язані вичерпати такий засіб правового захисту перед зверненням до Суду. З огляду на дотеперішню відсутність згаданого механізму Суд визнав, що немає підстав вважати заявників відповідальними за невичерпання усіх доступних засобів правового захисту.

Суд далі зауважив, що відносини між сиблінгами насправді є відносинами іншої природи, аніж ті, що виникають між подружньою парою чи гомосексуальними цивільними партнерами в рамках Закону «Про цивільне партнерство». Однією з характерних ознак шлюбу чи соціального партнерства є те, що вони категорично не поширюються на відносини між близькими родичами. Те, що заявниці вирішили проживати спільно усе своє доросле життя, жодним чином не впливає на факт різнорідності зазначених двох типів відносин.

Суд зауважив, що факт вступу у шлюб породжує для двох осіб особливий набір прав та обов'язків. Здійснення права на шлюб гарантується ст. 12 Конвенції та призводить до виникнення нових соціальних, особистих та юридичних наслідків.

Передбачивши для гомосексуальної пари можливість вступати у специфічні юридичні відносини, Парламент у відповідному законі спроектував їх таким чином, щоб якнайповніше приблизити ці відносини до моделі традиційного шлюбу. Суд дійшов висновку, що так само, як укладення шлюбу, установа форма соціального партнерства передбачає наявність чітко вираженої, цілеспрямованої взаємної згоди двох осіб.

А це означає виникнення специфічного комплексу юридичних наслідків. Власне ці риси відрізняють зазначені форми від усіх інших форм співжиття. Для людей, котрі вступають у шлюб чи соціальне партнерство, має значення можливість отримувати постійну взаємодтримку. Однак поряд із цієї вигодою вирішальною характеристикою шлюбу та соціального партнерства є їх державне підтримання, що виявляється у необхідності виникнення між двома особами взаємних прав та обов'язків договірної природи. Отож, не може бути проведена аналогія між парами, котрі уклали шлюб чи соціальне партнерство, з одного боку, та гетеросексуальними чи гомосексуальними парами, які вирішують жити разом без встановлення формального зв'язку.

Між заявницями також не існувало жодної юридично обов'язкової угоди про характер їх взаємовідносин. Отож, незважаючи на тривалість цих відносин, вони є цілком іншими, аніж ті, що скла-

даються внаслідок шлюбу чи соціального партнерства.

Суд далі зауважив, що цей висновок було зроблено поза зв'язком з тим фактом, що у сорока семи країнах Ради Європи існують різні правила спадкування. Хоча певні країни можна об'єднати у групи, залежно від подібності врегулювання питання про категорії осіб, які звільняються від сплати податку на спадщину у тих чи інших ситуаціях. Суд далі, вказав, що, у принципі, держави є вільними у впровадженні різних підходів у сфері податкової політики.

Суд, таким чином, дійшов висновку про те, що не можна порівнювати заявниць, як двох сестер, що мешкають разом, із особами, котрі перебувають у шлюбі чи у відносинах соціального партнерства. Суд відтак вказав, що у цьому випадку не було дискримінації, а отже, не була порушена ст. 14 Конвенції, взята у поєднанні зі ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.

**Комюніке Секретаря Європейського суду з прав людини
стосовно рішення у справі
«МакКан проти Сполученого Королівства»
(«McCann v. the United Kingdom»)**

Реферативний переклад

У рішенні, ухваленому 13 травня 2008 року у справі «МакКан проти Сполученого Королівства», Європейський суд з прав людини (далі — Суд) постановив, що

— було порушено ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція)¹.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявникам 2000 євро як компенсацію моральної шкоди та 75000 євро на відшкодування судових витрат (за винятком 850 євро, наданих Радою Європи як матеріальна допомога).

Обставини справи

Заявник п. Герард МакКан є громадянином Сполученого Королівства, народився 1968 року, проживає у м. Бірмінгем. Справа стосується виселення заявника, що було ініційоване міською радою. Пан МакКан та його дружина були орендаторами-пільговиками трикімнатного будинку, що перебув у власності міської ради. Житло було надане сім'ї заявника на підставі Закону 1985 року «Про забезпечення житлом». У квітні 2001 року заявники розлучилися. Пані МакКан звернулася до міської ради по виділення їй іншого житла, стверджуючи, зокрема, що зазнавала домашнього насильства від колишнього чоловіка. У серпні 2001 року її звернен-

¹ Рішення є остаточним відповідно до вимог ч. 1 ст. 44 Конвенції (*Прим. перекладачів*).

ня було задоволено: їй було надане інше житло в рамках місцевої політики допомоги жертвам сімейного насильства. Після того, як пані МакКан з дітьми переїхала до нового помешкання, вона офіційно розірвала договір оренди попереднього будинку та повернула ключі від будинку. Як стверджують працівники міської ради, відтоді будинок залишався порожнім.

Однак у листопаді 2001 року заявник повернувся до колишнього будинку та доклав чимало зусиль для його оновлення.

Згодом заявник звернувся до міської ради про обмін житла із іншим наймачем комунального житла, пояснюючи, що трикімнатний будинок був для нього надто великим, однак він не міг відмовитися від житла взагалі, оскільки потребував помешкання у відповідному районі, аби діти могли до нього приходити. З огляду на поліпшення відносин між заявником та його колишньою дружиною, пані МакКан підтримала згадане клопотання.

Після того, як виявилось, що колишній будинок пані МакКан не є порожнім, працівник міської ради, керуючись попередньо отриманою юридичною консультацією, звернувся до дружини заявника із пропозицією підписати акт відмови від житла. Відповідно до національного законодавства такий акт означав остаточне припинення відносин оренди. Пані МакКан спочатку підписала цей акт, однак тиждень по тому звернулася із заявою про його скасування.

У червні 2002 року міська рада вирішила, що відповідно до місцевої політики запобігання насильству в сім'ї заявник має бути позбавлений права на продовження відносин оренди колишнього будинку. І до того ж у будь-якому разі він не має утриманців, а тому не відповідає категоріям осіб, що мають право на отримання соціального житла.

У квітні 2003 року суд відмовив міській раді у задоволенні її позову про виселення заявника. Суд пояснив своє рішення тим, що пані МакКан, підписуючи згаданий акт про відмову від житла, не усвідомлювала, що її дія призведе

до цілковитого позбавлення її чоловіка права проживати у колишньому будинку чи отримати інше комунальне житло. Адже їй не було надано попередньої консультації з цього питання.

Однак апеляційний суд визнав дії працівника міської ради законними, тобто вказав, що акт відмови досі залишається чинним, незважаючи на те, що п. МакКан підписала його без належного розуміння юридичних наслідків свого вчинку. Вища судова інстанція підтримала це рішення, відхиливши скаргу заявника на нього.

22 березня 2005 року заявника було виселено з будинку.

Зміст рішення Суду

Спираючись, зокрема, на ст. 8 Конвенції, заявник скаржився на виселення його з орендованого будинку. Крім того, п. МакКан відзначав, що працівники міської ради, схиливши його дружину до підпису акта відмови від житла, проігнорували той факт, що три дні на тиждень у будинку заявника залишались його діти.

Суд насамперед відзначив, що комунальний будинок, який заявник орендував разом зі своєю дружиною як співнаймач та у якому він почав сам проживати у листопаді 2001 року, продовжував вважатися його «домом» у сенсі ч. 1 ст. 8 Конвенції.

Також між сторонами не виникало спору стосовно того, що пропозиція підписати акт відмови від житла та факт виселення були втручанням у право заявника на повагу до його житла. Суд далі вказав, що це втручання було здійснено відповідно до закону. Воно також відповідало конкретним законним цілям. По-перше, досягалася ціль забезпечення права місцевої влади на повернення у своє розпорядження житла від особи, котра втратила відповідно до договору чи закону право проживати у цьому житлі. По-друге, факт втручання був спрямований на належне застосування місцевої програми житлового забезпечення.

Суд зазначив, що загроза бути позбавленим житла є однією з крайніх форм втручання держави у право люди-

ни на повагу до її житла. Тому кожна особа має володіти правом звернутися до незалежного суду задля оцінки пропорційності такого заходу, навіть якщо право оренди припиняється згідно із законом.

Суд зауважив, що законодавцем було розроблено комплексну програму забезпечення населення соціальним житлом. У цій програмі однією з головних гарантій захисту наймачів було те, що житло знаходилось у власності держави. Суд підкреслив, що якби місцева влада подбала про належне застосування згаданої програми, то звернулася б до суду по отриманні акта повернення житла у своє розпорядження. Участь у такому провадженні надала б заявнику можливість привернути увагу суду до своїх індивідуальних обставин. Зокрема заявник міг пов'язати свою потребу у житлі з періодичним проживанням дітей у ньому, а також оспорити положення про те, що причиною розлучення стало домашнє насильство.

Однак влада вирішила піти обхідним шляхом: вона схилила колишню дружину заявника до підписання акта відмови від житла, хоча це житло було об'єктом спільної власності. Такий акт означав для заявника негайне припинення його права залишатись у будинку. Отож, вчинивши так, влада жодним чином не зважила на право заявника на повагу до його житла.

На думку Суду, ані розгляд судом позову міської ради про виселення заявника, ані наступний судовий перегляд рішення першої інстанції не забезпечили п. МакКана можливість неупередженого вирішення питання про те, чи позбавлення його житла є пропорційним до законної цілі, яка при цьому ставилася.

Отож, Суд дійшов висновку, що заявника було позбавлено житла без забезпечення йому можливості отримати рішення незалежного суду стосовно пропорційності цього заходу. Тому було порушено ст. 8 Конвенції.

***Комюніке Секретаря Європейського суду з прав людини
стосовно рішення у справі
«Кампос Дамасо проти Португалії»
(«Campos Damaso v. Portugal»)***

Реферативний переклад

У рішенні, ухваленому 24 квітня 2008 року у справі «Кампос Дамасо проти Португалії», Європейський суд з прав людини (далі — Суд) постановив, що

— було порушено ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція), яке виявилось у засудженні заявника за опублікування статті про арешт відомого політика¹.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявнику 1750 євро на відшкодування матеріальної шкоди

та 7500 євро на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявник Едуардо Жозе Кампос Дамасо є громадянином Португалії, народився 1962 року, проживає у м. Лісабоні. На час подій у справі він був журналістом щоденної газети «Publico».

У січні 1995 року заявник написав низку статей, котрі стосувались Н. Д. — заступника голови парламентської фракції Соціал-демократичної партії (яка на той час була правлячою). Цього політика підозрювали у шахрайстві, вчиненому через запровадження системи фальшивих рахунків у компанії, де він був головним акціонером. Також йшлося про факт незаконного отримання Н. Д.

¹ Рішення стане остаточним відповідно до вимог ч. 2 ст. 44 Конвенції, оскільки воно може бути предметом перегляду (*Прим. перекладачів*).

преференцій під час придбання земельної ділянки для будівництва приватного житлового будинку.

Після опублікування статей було порушено кримінальну справу проти Н. Д. Незабаром він звільнився з посади заступника голови партії.

На першій шпальті газети від 4 листопада 1998 року виділявся заголовок «Н. Д. обвинувачено у підробці та податковому шахрайстві». Тема розгорталася у статті заявника, опублікованій у цьому ж випуску газети. Зокрема, йшлося про те, що прокуратура порушила нарешті кримінальну справу проти Н. Д. У наступному випуску газети (від 5 листопада 1998 року) вийшла чергова стаття заявника, в якій він описував нові подробиці злочинів, у вчиненні яких звинувачували Н. Д. Заявник викривав певні аспекти зібраних прокуратурою фактів та вказав на пред'явлення Н. Д. офіційного обвинувачення.

Після цього проти заявника було порушено кримінальну справу за звинуваченням у порушенні судової таємниці.

У травні 2004 року суд визнав заявника винним, призначивши йому покарання у вигляді штрафу у розмірі 1750 євро (ця сума мала бути сплачена упродовж 25 днів). Як правопорушення суд кваліфікував саме другу із зазначених публікацій, — саме у ній викривалися матеріали слідства, причому певні фрагменти справи були відтворені зі стенографічною точністю. Втім, суд додав, що стаття загалом не створювала перешкод для слідства. Зрештою ця обставина зумовила застосування до заявника достатньо помірною покарання.

Заявник оскаржив це рішення в апеляційному порядку, зазначаючи, зокрема, про порушення ст. 10 Конвенції. Проте його скаргу було відхилено.

Зміст рішення Суду

Спираючись на ч. 1 ст. 6 та ст. 10 Конвенції, заявник скаржився на засудження його за опублікування згаданої статті.

Суд передусім відзначив, що засудження заявника було втручанням у його

право на свободу вираження. Це втручання ґрунтувалось на законі і відповідало законним цілям: по-перше, захисту прав Н. Д. на справедливий судовий розгляд, по-друге, забезпеченню презумпції невинуватості, а також гарантуванню неупередженості та авторитету суду.

Суд відзначив, що стаття заявника стосувалася справи громадського значення. Далі Суд додав, що преса має обов'язок інформувати громадськість про порушення, в яких звинувачують політиків. Суд також відзначив і те, що політики неминуче і свідомо викривають кожне своє слово і вчинок перед прискіпливою увагою журналістів та громадськості загалом. Суд згадав про Рекомендацію №13 Комітету Міністрів Ради Європи, в якій наголошується на праві журналістів передавати вільно інформацію про функціонування правоохоронної системи. З огляду на це Суд мав вирішити, чи є інтерес громадськості у тому, аби бути належно поінформованою, перевищив «обов'язки та відповідальність» заявника стосовно поваги до права Н. Д. на презумпцію невинуватості.

Суд відзначив, що хоча статтю було опубліковано у критичний для слідства момент, вона була продовженням низки інших статей, опублікованих чотири роки перед цим. Ті статті вже тоді вказували на причетність Н. Д. до кримінальних діянь. До того ж остання стаття не містила коментарів щодо потенційної вини Н. Д. у злочинах, у ній лише викладалися матеріали кримінальної справи. Оскільки на момент виходу статті справа ще не була передана до суду, було малоймовірно, що ця публікація змогла справити вплив на хід розгляду справи з огляду на віддалений час його початку.

Стосовно аргументу Уряду про необхідність захистити інтереси слідства Суд зазначив, що навіть національний суд у своєму рішенні зауважив про те, що опублікування статті не створило перешкод для подальшого розслідування справи. Стаття цілком відповідала змісту матеріалів справи. Зокрема у частині, де описувалися суть і характер звинувачень, висунутих проти Н. Д.,

